

ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»

Препринт серії № UABS DP/2015/001

Громико А.В.
студент групи МП-31

**СУДОВІ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВАХ
ПРО БАНКРУТСТВО**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Постановка проблеми. З часів проголошення незалежності, Україною визначено напрям на розвиток ринкових відносин, що у свою чергу сприяло відродженню інституту банкрутства, який за часів Радянського Союзу практично не використовувався. Банкрутство суб'єктів господарювання – невід'ємний природний елемент ринкової економіки. Тенденції банкрутства поширюються не лише на окремих суб'єктів господарювання, а і потенційно на цілі галузі економіки, відтак, об'єктивно потребують врегулювання. Більш ніж двадцятирічний досвід нормативного регулювання відносин у сфері неплатоспроможності відзначається сталим розвитком та поступовим вдосконаленням принципів положень, зокрема щодо практики застосування судових процедур, проте об'єктивно не є досконалим. Відтак, проблематика дослідження ґрунтується на наявності ряду невирішених принципів питань щодо впливу на неплатоспроможних суб'єктів ринкових відносин, зокрема через застосування судових процедур, що послідовно зумовлює і актуальність дослідження.

Актуальність теми. Внутрішнє економічне середовище країни надзвичайно чутливе до сприйняття негативних макроекономічних тенденцій, які своїм впливом породжують явище, характерна назва якого – фінансово-економічна криза, яка у свою чергу безпосередньо відображається на основних учасниках відносин, а саме – суб'єктах підприємницької діяльності. Наявність специфічного механізму врегулювання відносин між учасниками, господарська діяльність яких породжує стан неплатоспроможності – є невід'ємним елементом належного державного регулювання у відповідній сфері. При цьому, рівень розробленості відповідного механізму зумовлює результат справедливого вирішення проблемної ситуації, в частині балансу задоволення вимог кредиторів та потреб боржника. В умовах несприятливих економічних тенденцій, важливо не тільки звернути увагу на структурні елементи правовідносин, законодавче регулювання яких породжує неоднорідну практичну реалізацію, а і на вироблення та імплементацію прогресивних концепцій, направлених на формування такого дієвого механізму, який належним чином зможе у рівній мірі справедливо забезпечити потреби кожного з учасників відносин неплатоспроможності.

Аналіз порядку та практики здійснення судових процедур, як основних правових форм, направлених на реалізацію пріоритетного напрямку врегулювання відносин неплатоспроможності є корисним і з практичної, і з теоретичної точок зору. З теоретичної точки зору такий досвід може бути корисним для більш глибокого розуміння сутності відносин, що виникають унаслідок неплатоспроможності господарюючого суб'єкта в результаті його господарської діяльності і пов'язаних із застосуванням судових процедур. З практичної точки такий досвід може бути корисним для вдосконалення норм вітчизняного законодавства.

Розробленість теми. Грунтовне дослідження теоретичних та практичних питань інституту неспроможності здійснено у працях українських та зарубіжних вчених: С.С. Алексеєва, Р.Г. Афанасьєва, О.А. Беляневич, О.М. Бірюкова, С.В. Васильєва, І.О. Вечірка, В.В. Вітрянського, В.В. Джуня, О.В. Дзери, Г.Л. Знаменського, В.А. Малиги, В.К. Мамутова, Б.М. Полякова, П.Д. Пригузи, Д.М. Притики, Г.В. Пронської, В.Ф. Попондупало, В.В. Радзивілюк, А.А. Степанова, М.В. Телюкіної, М.І. Тітова, В.Н. Ткачева, С.І Федорова, О.І. Харитоновой, В.Д. Чернадчука, Г.Ф. Шершеневича, В.С. Щербини, та інших, роботи яких і стали теоретичною основою для дипломного (магістерського) дослідження.

Нормативно-правову основу дипломної роботи становлять акти господарського, цивільного та банківського законодавства України, а також інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері неплатоспроможності суб'єктів господарювання.

Метою дослідження є виявлення проблем правового регулювання відносин неплатоспроможності теоретичного та практичного характеру в рамках здійснення судового провадження у справах про банкрутство, надання конструктивних пропозицій щодо вдосконалення законодавства про неплатоспроможність(банкрутство) суб'єктів господарювання.

Відповідно до мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- здійснити аналіз правового змісту ключових понять, визначень та категорій сфери правового регулювання відносин неплатоспроможності на стадії судового провадження;

- визначити коло суб'єктів відносин неплатоспроможності, їх види та особливості в рамках судового провадження, проаналізувати правовий статус учасників провадження;

- проаналізувати та визначити характер повноважень господарського суду на окремих стадіях судового провадження з розгляду категорії справ про банкрутство;

- дослідити підстави виникнення зміни та припинення процесуальних відносин на кожній зі стадій судового провадження у справах про банкрутство;

- дослідити порядок введення та механізм судових процедур, що застосовуються до боржника у відносинах неплатоспроможності(банкрутства)

- сформулювати пропозиції щодо удосконалення законодавства у сфері неплатоспроможності(банкрутства) суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають унаслідок неплатоспроможності суб'єкта господарювання і пов'язані із застосуванням судових процедур з метою відновлення платоспроможності або примусової ліквідації.

Предметом дослідження є особливості здійснення судових процедур в рамках провадження у справах про банкрутство.

Методи дослідження. При написанні дипломної (магістерської) роботи було використано загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання: діалектичний, історичний, логічний та системно-структурний. Діалектичний метод дозволив дослідити зміст процесуальних правовідносин та особливості їхнього розвитку на різних стадіях судового провадження з розгляду категорії справ про банкрутство. Історичний метод було застосовано для дослідження процесу становлення та розвитку законодавства у сфері неплатоспроможності(банкрутства). Дослідження основних елементів структури судових процедур та механізму їх застосування було здійснено за допомогою системно-структурного методу.

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення одержаних результатів. У дипломній(магістерській) роботі здійснено спробу вирішити актуальні, на думку автора, проблемні питання правового регулювання відносин неплатоспроможності господарюючих суб'єктів пов'язаних із застосуванням судових процедур та запропонувати конструктивні пропозиції щодо вдосконалення окремих законодавчих положень. У рамках дослідження було здійснено аналіз чинного законодавства, наукових поглядів, юридичної літератури, що дозволило сформулювати висновки та рекомендації, котрі можуть бути використані в процесі вдосконалення вітчизняного законодавства у відповідній сфері.

Обсяг і структура дипломної роботи. Дипломна (магістерська) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 99 сторінок, в тому числі основного тексту 86 сторінок. Список використаних джерел складають 9 сторінок (85 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі «Теоретико-правова характеристика відносин неплатоспроможності(банкрутства)» надано загальну характеристику відносинам неплатоспроможності та банкрутства, що виникають у суб'єктів господарювання у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності. З'ясовано передумови виникнення відносин неплатоспроможності та банкрутства, та виділено ознаки, що характерні для відповідних відносин. У рамках дослідження змісту ключових понять та на основі предметного порівняння здійснено принципове розмежування понять «банкрутство» та «неплатоспроможність». На основі аналізу нормативно-правових актів визначено суб'єктний склад та особливості статусу кожного з учасників провадження у справах про банкрутство, процесуальний обсяг прав та обов'язків та передумови для їх реалізації. Досліджено історичні особливості становлення та сучасний стан правового регулювання відносин неплатоспроможності(банкрутства) господарюючих суб'єктів. Визначено, що структура сучасної процедури відновлення платоспроможності боржника та банкрутства відповідає об'єктивним

потребам урегульованості відповідної сфери правовідносин та нерозривно пов'язана з розвитком економічної сфери держави.

Другий розділ «Процесуально-правові засади провадження у справах про банкрутство» дипломної (магістерської) роботи присвячений дослідженню правового змісту судових процедур та особливостей судового провадження у справах про банкрутство. Визначено, що судові процедури – це правові форми, в рамках яких виникають, здійснюються та припиняються правовідносини між учасниками в рамках провадження у справі про банкрутство. Проаналізовано теоретичний зміст та практичні наслідки застосування кожної з процедур. Охарактеризовано зміст особливих порядків, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», як сукупності конкретних судових процедур, що застосовуються до боржника залежно від категорії та його майнового стану. Досліджено роль господарського суду, як суб'єкта процесуальних правовідносин у справах про банкрутство. Встановлено, господарський суд є основним суб'єктом процесуальних відносин у справах про банкрутство та наділяється спеціальними повноваженнями, які відсутні в інших видах судового провадження, виділено функції та обсяг повноважень суду на кожній зі стадій провадження. На основі статистичних даних, проаналізовано судову практику господарського суду Сумської області, щодо розгляду справ відповідної категорії.

У третьому розділі роботи «Напрями вдосконалення судових процедур у справах про банкрутство» на основі аналізу вітчизняного законодавства та наукової думки фахівців розглянуто напрями вдосконалення законодавства про неспроможність (банкрутство) в цілому, та судових процедур у справах про банкрутство зокрема. Стверджується, що Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» має положення, що потребують змін або уточнень. Розглядається перспектива та доцільність розширення повноважень Державного органу з питань банкрутства. Стверджується, що раціональний та своєчасний підхід до вирішення актуальних питань щодо вдосконалення законодавства про банкрутство, заснований на критеріях економічної та соціальної справедливості, є важливим кроком у перспективі формування злагодженого механізму відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформулювати ряд загальних висновків, які підсумовують дослідження і відображають отримані результати:

1. Правове регулювання відносин неплатоспроможності спрямоване на відновлення платоспроможності господарюючого суб'єкта із застосуванням реабілітаційних заходів через судові процедури, у свою

чергу відносини банкрутства ґрунтуються на використанні ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів, внаслідок неможливості відновити платоспроможність суб'єкта господарювання. Законодавством визначено юридичний факт трансформації відносин неплатоспроможності у відносини банкрутства, якими є встановлення господарським судом факту неспроможності виконати свої зобов'язання перед кредиторами не інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.

2. Правовідносини, що виникають у справах про банкрутство, характеризуються специфічністю складу суб'єктів, об'єкта та юридичного змісту. Суб'єктами правовідносин у справах про банкрутство є господарський суд та учасники провадження у справі. Закон відносить боржника та кредиторів до сторін у справі про банкрутство. Статус інших учасників провадження, обсяг їх прав і обов'язків визначається Законом та Господарським-процесуальним Кодексом України. Обмеження прав сторін в рамках провадження у справах про банкрутство, зумовлено конкурсним характером провадження.

3. Господарський суд, виступаючи основним суб'єктом правовідносин у справах про банкрутство, наділяється спеціальними повноваженнями, які відсутні в позовному провадженні у господарському судочинстві. Поряд зі здійсненням правосуддя, тобто реалізацією юрисдикційної функції, господарський суд наділений контрольною функцією, що полягає в судовому контролі за діями учасників провадження у справі. Наявність у суду контрольних функцій має сприяти додержанню учасниками провадження норм законодавства та більш ефективному застосуванню судових процедур. Завдання суду в процедурі банкрутства полягає у забезпеченні умов для фінансового оздоровлення господарюючого суб'єкта, усуненні всіх негативних наслідків, які можуть виникнути від ліквідації підприємств у разі банкрутства.

4. Порушення справи про банкрутство зумовлює виникнення правовідносин процесуального характеру між господарським судом та іншими учасниками провадження. Процесуальні правовідносини, разом з іншими правовідносинами неспроможності, утворюють цілісну систему правового регулювання. Роль процесуальних відносин полягає у практичній реалізації норм інституту неспроможності при здійсненні провадження у справах про банкрутство.

5. Провадження у справі про банкрутство, складається із окремих стадій, що є самостійними етапами розгляду справи. На склад стадій провадження істотно впливає наявність особливого порядку розгляду справ про банкрутство та необхідність застосування до боржника передбачених Законом судових процедур. З урахуванням традиційних наукових підходів та особливостей порядку розгляду справ даної категорії виділяються наступні стадії судового провадження: порушення провадження у справі; підготовка справи до розгляду в основному засіданні суду; судовий розгляд справи про банкрутство та застосування до

боржника процедур банкрутства; припинення провадження у справі. Кожний із вказаних етапів характеризується ознаками стадії провадження.

6. Судові процедури – правові форми, в рамках яких виникають, здійснюються та припиняються правовідносини між учасниками банкрутства у межах судового провадження. Шляхом застосування судових процедур вирішується питання врегулювання боргових зобов'язань між сторонами.

7. Шляхом введення тієї чи іншої судової процедури господарським судом здійснюється обмеження правосуб'єктності конкретної сторони (боржника, кредитора). Змістовно обмеження здійснюється в інтересах визначеної сторони з метою створення загальних умов для рівномірного врахування пріоритетних інтересів та заявлених вимог.

8. Особливості судових процедур обумовлені змістом останніх. Зміст введення процедури розпорядження майном ґрунтується на необхідності удосконалення внутрішнього та зовнішнього менеджменту неплатоспроможного господарюючого суб'єкта. Мирова угода, на відміну від ліквідаційної процедури є відображенням універсального компромісного підходу вирішення проблеми заборгованості. Санація, у свою чергу, є пріоритетною судовою процедурою в рамках якої має вирішуватись основне завдання – фінансове оздоровлення господарюючого суб'єкта. У сукупності, відповідні процедури становлять правовий інструментарій судового врегулювання відносин неплатоспроможності.

9. З метою вдосконалення основних положень щодо справ про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом пропонується внести наступні зміни та доповнення до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»:

– положення пункту 3 статті 2: «законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом при розгляді судом справи про визнання неплатоспроможним (банкрутом) банку застосовується з урахуванням норм законодавства про банки і банківську діяльність» – виключити, з метою усунення прямої колізії між нормами Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та аналізованого Закону;

– пункт 3 статті 10 викласти у наступній редакції: «справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника юридичної особи сукупно становлять не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, до боржника фізичної особи-підприємця – сто п'ятдесят мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом; (варто зауважити, що визначення розміру зобов'язань боржника фізичної особи безпосередньо на рівні ста п'ятдесяти розмірів мінімальних заробітних плат не є остаточним, та повинно ґрунтуватись на економічних перспективах доцільності зазначеної суми);

– положення статті 19 Закону викласти в редакції, якою передбачити, що задоволення вимог поточних кредиторів, за вимогою останніх мають здійснюватись першочергово, з наявних у боржника коштів, якщо це не призведе до погіршення стану неплатоспроможності боржника.

10. У подальшій перспективі вважається за доцільне переглянути функції та повноваження Державного органу з питань банкрутства за для вирішення питання перспектив та необхідності збільшення впливу на процес відновлення платоспроможності боржника, чи визнання його банкрутом, на основі всебічного аналізу актуального зарубіжного досвіду, вітчизняної наукової думки та потреб суспільства.

Враховання зазначених пропозицій потенційно дозволить вдосконалити правовий механізм провадження у справах про банкрутство та надасть можливість заповнити прогалини, що існують у правовому регулюванні, наявність яких негативно відображається на розгляді справ відповідної категорії.

Анотація

Громико А.В. Судові процедури у справах про банкрутство. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». - Суми, 2015 рік.

У роботі досліджено правовий зміст судових процедур та механізм їх застосування, а також особливості судового провадження у справах про банкрутство суб'єктів господарювання. Встановлено, що судові процедури є основними правовими формами в рамках провадження у справах відповідної категорії, внаслідок застосування яких здійснюється відновлення платоспроможності боржника, а у випадку неможливості відновити платоспроможність – примусова ліквідація боржника-банкрута. Проаналізовано практичні наслідки застосування кожної з процедур та судову практику у розгляді справ відповідної категорії. Сформульовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства про неплатоспроможність(банкрутство) суб'єктів господарювання.

Ключові слова: банкрутство, судові процедури, судове провадження, неплатоспроможність, ліквідація.

Аннотация

Громыко А.В. Судебные процедуры по делам о банкротстве. Государственное высшее учебное заведение «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины». - Сумы, 2015 год.

В работе исследовано правовое содержание судебных процедур и механизм их применения, а также особенности судебного производства по делам о банкротстве субъектов хозяйствования. Установлено, что судебные процедуры являются основными правовыми формами в рамках производства по делам соответствующей категории, в результате

применения которых осуществляется восстановление платежеспособности должника, а в случае невозможности восстановить платежеспособность – принудительная ликвидация должника-банкрота. Проанализированы практические последствия применения каждой из процедур и судебную практику в рассмотрении дел соответствующей категории. Сформулированы предложения по совершенствованию законодательства о неплатежеспособности (банкротстве) субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: банкротство, судебные процедуры, судебное производство, неплатежеспособность, ликвидация.

Summary

Gromyko A.V. Legal proceedings in cases of bankruptcy. State Higher Educational Institution «Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine». - Sumy, 2015.

Legal content of judicial procedures, mechanism of their application in cases of bankruptcy and details of the court's promotion in the cases of bankruptcy are investigated. It is claimed that judicial procedures are the main legal forms in the limits of the promotion (production) in the affairs with the same category, as the result of their use the solvency of the debtor is reestablished, and in another case (the impossibility of reestablishment) – dissolution of the debtor-bankrupt is applied. The practical consequences of the procedure's employment and court practice in the consideration of the affairs are analyzed. The propositions about improvement of the legislation about bankrupt are formulated.

Keywords: bankruptcy, court procedures, court promotion, insolvency, liquidation.